

Τὸ πρόβλημα τῶν θρησκευτικῶν στὰ σχολεῖα

Μία ἀγιορεϊτική θεώρησι

Ἀρχιμ. Βασιλείου Ἰβηρίτου

Ἀκοῦμε τὸ θέμα ποὺ ὑπάρχει. Καταλαβαίνουμε τὰ προβλήματα. Δεχόμαστε τὶς δυσκολίες. Ὑπάρχουν καινούργιες συνθήκες ζωῆς. Βρίσκονται μαζί μὲ τὰ ὀρθόδοξα παιδιά τῆς Ἑλλάδος ξένα, ἄλλης καταγωγῆς καὶ ἄλλων παραδόσεων.

Πρέπει νὰ βρεθῇ ἓνας τρόπος νὰ μπορέσωμε νὰ συμβιώνωμε, νὰ ἀνεχόμαστε τὸν ἄλλον τῆς ἄλλης παραδόσεως. Βρισκόμαστε σὲ νέα ἐποχή. Εὐκόλα μετακινοῦνται πληθυσμοί. Μεταφέρονται πληροφορίες, γνώσεις καὶ ἐμπορεύματα.

Πρέπει νὰ εἶναι τὸ σχολεῖο ἀνοιχτό, ἀνεκτικό. Καὶ τὰ δικά μας παιδιά νὰ τὸ καταλάβουν, νὰ τὸ δεχθοῦν. Καὶ τὰ ξένα παιδιά νὰ μὴν αἰσθάνωνται ξένα, ἀλλὰ νὰ τρέφονται ἀπὸ τὴ μιὰ πηγὴ τῆς ἀλήθειας.

Γίνεται συζήτησι. Προβληματίζονται πολλοί. Προτείνονται λύσεις: τὸ σχολεῖο νὰ ἔχῃ ἓνα χαρακτηρὰ θρησκευτιολογικό. Νὰ μείνῃ ὁμολογιακὸ ἐφόσον ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία, σχεδὸν ὁλότης, εἶναι ὀρθόδοξη. Νὰ πάρῃ χαρακτηρὰ πρὸς ἀνοιχτό, μὲ γνωσιολογικὸ περιεχόμενο.

Τὰ ἀκοῦμε, τὰ βλέπομε, τὰ κατανοοῦμε. Ὑπάρχει πρόβλημα. Ἀλλὰ ἔτσι ποὺ τίθεται προκαλεῖ δυσκολίες. Δημιουργοῦνται ἀντιμαχόμενες παρατάξεις.

Ὅλοι ἰσχυρίζονται ὅτι ξεκινοῦν ἀπὸ τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Δὲν ἀρνοῦνται ἀλλὰ κηρύττουν τὴν Ὀρθόδοξον παράδοσιν. Ἀλλὰ ἐνῶ αὐτὰ λέγονται οἱ διαφωνίες ὑπάρχουν. Τὸ χάσμα φαίνεται μεγάλο.

* * *

Βλέποντας τὸ θέμα ὅλο ἀπὸ τὴ δική μας πλευρὰ τὸ βλέπομε σοβαρὸ καὶ ταυτόχρονα ἀνύπαρκτο.

Ἐρχόμενοι στὸ Ἅγιον Ὄρος μπαίνομε σὲ ἓνα σχολεῖο. Γινόμαστε ἰσόβιοι μαθητές. Σπουδάζομε καὶ ζοῦμε τὴ λειτουργικὴ θεολογία τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐδῶ βρίσκομε τὴν ἀπάντησιν γιὰ τὸ θέμα. "Ἐν αὐτῇ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμεν". Νοιώθομε νὰ εἶναι κάτι ἄλλο πανανθρώπινο καὶ θεϊκό. Δὲν εἶναι μιὰ θρησκευτικὴ ἄποψις. Εἶναι μιὰ θεοφάνεια· φανέρωσι τοῦ ἀοράτου, ἀκαταλήπτου καὶ ἀπροσίτου Θεοῦ.

Στὶς ἀντιρρήσεις ποὺ μπορεῖ νὰ προκληθοῦν ἀπὸ τὰ λεγόμενά μας, ἀπλῶς λέμε: ἀφῆστε μας νὰ μιλήσωμε γιὰ τὸ θέμα. Ἀφῆστε μας νὰ σιωπήσωμε. Νὰ πᾶμε στὴν

ἄκρη. Νὰ μὴν ἐμποδίζωμε κανένα. Νὰ ποῦμε: "Ἐρχου καὶ ἴδε" (Ἰω. 1, 46). Δὲν μπορεῖς νὰ πῆς τὰ ἄρρητα.

* * *

Ζῶντας μέσα στὴν Ἐκκλησίᾳ ἐκπλήττεσαι. Δὲν πλησιάζεις τὸ μυστήριο τῆς ζωῆς διανοητικά. Γνωρίζεις τὸν Θεὸ ὡς πλησμονὴ ἀγάπης, ἀλήθειας καὶ κάλλους. Βαπτίζεσαι ὁλόκληρος στὰ νάματα τῆς χάριτος.

Γνωρίζομε τὴν ἄφατη ἀγάπη τοῦ Θεοῦ: Γίνεται ἄνθρωπος. Ταπεινώνεται. Θυσιάζεται. Δὲν κρίνει κανένα. Δέχεται νὰ κριθῇ ἀπὸ ὅλους. Τὰ πάντα ὑπομένει γιὰ νὰ σώσῃ τὸν ἄνθρωπο, γιὰ νὰ σώσῃ τὴν ἐλευθερίᾳ του. Παραξενεύεσαι καὶ μένεις ἄφωνος μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴν ταπείνωσι, τὸ ἔλεος, τὴ φιланθρωπία.

Βλέπεις πῶς ἐπεμβαίνει. Δὲν τιμωρεῖ τὸν ἀδύνατο. Αἶρει τὴν ἁμαρτία τοῦ κόσμου. Κατακρίνει τὴν ἁμαρτία ἐν τῇ ἐαυτοῦ σαρκί. Σὲ ἐκπλήττει μὲ τὴ συμπεριφορὰ του.

Εἶναι ὁ Παντοκράτωρ καὶ παντοδύναμος. Πολιτεύεται ὡς ἀδύνατος καὶ ἀνύπαρκτος γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ ἀναπτυχθῇ ὁ ἄνθρωπος.

Φεύγει ἀπὸ ἀγάπη. "Συμφέρει ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω". Καὶ τὴν ἴδια στιγμή εἶναι ὁ ἀοράτως παρὼν ποὺ τὰ κάνει ὅλα γιὰ τὴ σωτηρία ὅλων. Εἶναι ὁ προσφέρων καὶ προσφερόμενος καὶ προσδεχόμενος καὶ διαδιδόμενος στὴ σωτηρία τοῦ σύμπαντος κόσμου. Ἡ διαγωγή Του μᾶς κρίνει.

Μέγα τὸ μυστήριο τοῦ Θεοῦ. Μέγα τὸ μυστήριο τοῦ ἀνθρώπου· τοῦ μικροῦ, τοῦ ἄρρωστου, φυλακισμένου καὶ ξένου.

Εἶναι Θεὸς καὶ γίνεται ἄνθρωπος. Εἶναι Θεάνθρωπος καὶ ὁμολογεῖ: "Εγὼ εἰμι σκώληξ καὶ οὐκ ἄνθρωπος". Ταπεινώνεται. Πάει πρὶν κάτω ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Θέλει νὰ σώσῃ τὸν περιφρονημένο καὶ ἐλάχιστο. Θέλει νὰ θεώσῃ τὸ ἀνθρώπινο.

Δὲν εἶναι ἄλλο ἢ ὁμολογία τῆς θεϊκῆς δυνάμεως καὶ τοῦ κύρους· καὶ ἄλλη ἡ συντριβὴ τῆς ταπεινώσεώς Του. Τὸ "ἐγὼ εἰμι σκώληξ καὶ οὐκ ἄνθρωπος" λέει διὰ τῆς διαγωγῆς του ξεκάθαρα: Ἐγὼ εἰμαι Θεὸς καὶ ὄχι ἄνθρωπος.

Μόνον ἓνας Θεὸς μπορεῖ τόσο νὰ ταπεινωθῇ καὶ νὰ φανερώσῃ τὴ θεϊκὴ δόξα τῆς ταπεινώσεως.

Καὶ γιὰ τὸν πιστὸ· δὲν εἶναι ἄλλο ἢ ὁμολογία τῆς πίστεως καὶ ἄλλο ἢ προσφορὰ τῆς ἀγάπης πρὸς ὅλο τὸν κόσμο. Τὸ ἓνα πολύτιμο ποὺ ἔχει νὰ προσφέρῃ εἶναι ἡ ἀλήθεια τῆς πίστεως.

Ἀμέσως δημιουργεῖται ἄλλο κλίμα. Ἀποκτᾶς ἄλλη συνείδησι τοῦ τί εἶναι Θεός, τί κόσμος καὶ τί ἄνθρωπος. Δὲν παίρνεις θέσι ἀμυνομένου, ἀλλὰ γεμίζεις μὲ τὸ δέος

τοῦ προσκυνητοῦ ποὺ συγκλονίζεται ἀπὸ τὸ θεϊκὸ μεγαλεῖο τῆς ἀγάπης ποὺ σὲ περιβάλλει.

Ἀποκτᾷς ἄλλες αἰσθήσεις. Γίνεσαι μιὰ αἴσθησι. Κάνεις διάγνωσι τῆς ἀξίας τοῦ κάθε ἀνθρώπου καὶ πράγματος. Γνωρίζεις τὸν Ἄγνωστο. Πλησιάζεις τὸν ἄφθαστο. Αὐτὸς σὲ πλησιάζει. Γι' αὐτὸ τὸ "γνόντες τὸν Θεὸν" ἐκφράζεται μὲ τὸ "γνωσθέντες ὑπὸ τοῦ Θεοῦ" (Γαλ. 4, 9).

Ὅλα μετροῦνται διαφορετικά, μεταμορφώνονται θεϊκά. Ὅλα εἶναι φανέρωσι αὐτῆς τῆς ἀγάπης· καὶ ὅταν μᾶς συμπαραστέκεται στοργικὰ καὶ ὅταν μᾶς ἐγκαταλείπει διακριτικά.

Στὸν ἀπόστολο Πέτρο ποὺ ζητᾷ νὰ βαδίση ἐπὶ τῶν ὑδάτων καὶ νὰ ἔλθῃ πρὸς Αὐτόν, ἀπὸ ἀγάπῃ τοῦ δίδει τὴ δύναμι. Στὴ συνέχεια, ἀπὸ τὴν ἴδια ἀγάπῃ κινούμενος αἶρει τὴν χάρι Του, καὶ ὁ Πέτρος βυθίζεται. Τότε ἀπὸ μέσα του φυσιολογικὰ βγαίνει ἡ κραυγὴ Ἐπιστάτα ἀπολλύμεθα, σῶσε μας.

Ἡ μεγαλωσύνη τοῦ Θεοῦ φανερώνεται στὴ θυσία τῆς ἀγάπης καὶ στὴν κένωσι τῆς προσφορᾶς. Τὸ μεγαλεῖο τοῦ ἀνθρώπου βρίσκεται καὶ ἀναπτύσσεται μέσα στὸ πνεῦμα τῆς εὐγνωμοσύνης, τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς εὐχαριστίας πρὸς Αὐτὸν ποὺ προσφέρεται ὡς τροφὴ τοῦ παντὸς κόσμου, ὡς ἄρτος οὐράνιος, μελιζόμενος καὶ μὴ διαιρούμενος, πάντοτε ἐσθιόμενος καὶ μηδέποτε δαπανώμενος. Στέλνει τὸ Πνεῦμα του, τὸ ἀπαθῶς μεριζόμενον καὶ ὀλοσχερῶς μετεχόμενον. Σὲ κάθε ἄγια μερίδα θείου Ἄρτου βρίσκεται ὅλος ὁ Χριστὸς. Σὲ κάθε χάρισμα ὅλα τὰ χαρίσματα τοῦ Πνεύματος. Ἔτσι ὁ καθένας τρέφεται μὲ τὴν χάρι τῆς αἰωνιότητος.

Μὲ τὴν ὑπομονὴ καὶ τὴν ἀγάπῃ δέχεται ὁ ἄνθρωπος τὴ θεία ἐπίσκεψι. Ὅλα εἶναι εὐλογία: Ὅταν μᾶς χαρίζῃ τὴν υἰεῖα, μᾶς τρέφει πνευματικά. Ὅταν ἐπιτρέπῃ δοκιμασίες, μᾶς χαρίζει τὰ ἀνέλπιστα. Στὸ τέλος πιδὲ μεγάλη παρὰ κλησι καὶ ἀστείρευτη χαρὰ ἔρχεται ἀπὸ τὶς δοκιμασίες. Οὔτε χαίρεσαι μόνο στὴ χαρὰ, οὔτε στυγνάξεις στὴ θλίψι. Ἀναπαύεσαι σὲ Αὐτὸν ποὺ εἶναι Θεὸς ἐλέους, οἰκτιρῶν καὶ φιланθρωπίας. Καταλήγεις σὲ μία αἴτησι: Γενηθήτω τὸ θέλημά σου. Χωρὶς αὐτὸν τίποτε δὲν ἔχει νόημα. Μὲ τὴ χάρι Του ὅλα μετατρέπονται, πρὸ παντὸς τὰ ἐπώδυνα, σὲ εὐλογίες.

Ὁ ἄνθρωπος πλάσθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ μὲ μιὰ ψυχὴ ποὺ ξεπερνᾷ τὴν ἀξία ὅλου τοῦ κόσμου, καὶ μὲ μιὰ δίψα ποὺ δὲν σβήνει μὲ ὅλες τὶς χαρὲς καὶ τὶς ἐπιτυχίες. Ὅλο τὸν κόσμον νὰ τοῦ δώσης μένει ἀνικανοποίητος καὶ νησιτικός. Στὸ ἐλάχιστο τὸ θεϊκὸ χάρισμα βρίσκει τὸ πᾶν ποὺ ἀκατάπαυστα ξεπερνιέται καὶ πάει παραπέρα.

Αὐτὸ τὸ ἐλάχιστο μὲ τὸν ἀτελεύτητο δυναμισμὸ δὲν κατορθώνεται μὲ ἱκανότητες καὶ προσπάθειες ἀνθρώπινες. Εἶναι δῶρο τοῦ Ἐνὸς ποὺ δίδεται ἐξαίφνης στὸν ἐλάχιστο καὶ ταπεινὸ ποὺ μόνον ἀγαπᾷ, ὑπομένει καὶ ἐλπίζει, ἀκόμα καὶ ὅταν ὅλα χάνονται.

Ἔχει σαρκωθῇ ἡ ἀλήθεια τῆς ἀγάπης ποὺ καταργεῖ τοὺς χωρισμοὺς καὶ τὸν θάνατο. Αὐτὴ τὴ σαρκωθεῖσα ἀλήθεια καὶ τὴν ἀγάπη γνωρίζομε. Αὐτὴ μᾶς ἔφερε ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι. Αὐτὴ μᾶς σώζει δωρεάν. Αὐτὴν ὁμολογοῦμε καὶ κηρύττομε. Σ' αὐτὴν ἐγκαταλείπομε τὴν ζωὴν ἡμῶν ἅπασαν καὶ τὴν ἐλπίδα. Σ' αὐτὴν ἐγκαταλείπομε τὰ παιδιὰ ὅλου τοῦ κόσμου γιὰ νὰ προκόψουν.

* * *

Τὸ σύνολο τῆς ζωῆς στὴν Ἐκκλησίᾳ γνωρίζεται ὡς μία ἐορτή, ἓνα πανηγύρι χαρᾶς. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ πανηγύρι τῆς ζωῆς καὶ τῆς εὐφροσύνης βάζει ἡ ὀρθόδοξη ἀγωγή τὰ παιδιὰ. Νοιώθουν τὴ ζεστασιὰ τῆς ἀγάπης καὶ τὴ χαρὰ τοῦ παιχνιδιοῦ. Ὅσο περνᾷ ὁ καιρὸς καὶ μεγαλώνουν, γεννιοῦνται μέσα τους νέα ἐρωτήματα καὶ προβλήματα: Φυσιολογικὰ ἔρχονται καὶ οἱ ἀπαντήσεις. Τότε βλέπουν τὰ ἀπλὰ λόγια, οἱ ἥχοι καὶ οἱ εἰκόνες τῆς λειτουργικῆς θεολογίας, νὰ ἔχουν τόσο περιεχόμενο καὶ βάθος ποὺ οὔτε τὸ καταλάβαινες οὔτε τὸ χρειάζουσιν ὅταν ἦσαν μικρὸ παιδί.

Τὸ παιδί χαίρεται τὰ παιχνίδια καὶ τὴ ζωὴ. Λυπᾶται μιὰ στιγμή γιὰ τὸ χάνει (τὰ παιχνίδια τοῦ παιδιοῦ καὶ τὴ νεότητα τοῦ ἐφήβου). Αὐτὰ ποὺ ἀκολουθοῦν εἶναι ἐκπληκτικώτερα καὶ μονιμώτερα. Μπαίνει στὴν παράδοσι τοῦ Ἀποστόλου ποὺ ὁμολογεῖ: "ὅταν ἀσθενῶ τότε δυνατός εἰμι". "Χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου". Καὶ μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου. Ἔρχονται δυσκολίες. Δὲν σταματοῦν τὰ βάσανα. Ἀλλὰ τὰ πάντα μεταβάλλονται σὲ εὐλογία καὶ ἀγαλλίασι.

Ὁ δημιουργὸς καὶ προνοητὴς τῆς ζωῆς μας, κάθε φορὰ μᾶς δίδει αὐτὸ ποὺ χρειάζομαστε. Ὅλα δι' Αὐτοῦ ἀποδεικνύονται καλά: ὁ σταυρὸς, οἱ πειρασμοί, οἱ δοκιμασίες.

Ἐνισχύεσαι ἀπὸ τὶς δοκιμασίες, καὶ δυναμώνεις ἀπὸ τὶς ἀσθένειες. Τρέφονται οἱ ρίζες σου ἀπὸ τὶς πίκρες τῆς ζωῆς καὶ βλαστάνουν τὰ κλαδιὰ σου στοὺς φωτεινοὺς οὐρανοὺς τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἐπεκτάσεως.

Δὲν διδάσκεσαι ἐγκυκλοπαιδικὰ τὸ φαινόμενο τῆς θρησκείας. Ζῆς τὴν πραγματικότητα ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀγάπη. Καὶ πλάθεσαι ἀπ' αὐτὴν.

Ὁ Θεὸς εἶναι τόσο μεγάλος καὶ εὐσπλαγχνος ποὺ σὲ ἀφήνει νὰ τὸν ἀρνηθῇς ἂν πέσης στὸν πειρασμὸ τῆς ἀφροσύνης, ὅπως ἔγινε μὲ τὸν ἄσωτο υἱό. Ὁ πατέρας

δὲν τὸν τιμωρεῖ (οὔτε περισσότερ τὸν θανατώνει) ἐπειδὴ τὸν ἀρνεῖται. Ἀλλὰ τὸν ἀφήνει νὰ πάη ὅπου θέλει. Καὶ ἡ πατρικὴ τοῦ ἀγάπη πηγαίνει πρὶν ἀπ' αὐτόν. Τὸν συνοδεύει διακριτικά, χωρὶς νὰ τὸν βλέπη ὁ ἄσωτος. Καὶ ἀρνούμενος τὸν πατέρα ἀντιλαμβάνεται τὴν χάρι Του. Θυμᾶται τὸ σπίτι Του. Καὶ μόνος του γυρίζει στὴν ἐλευθερία τῆς ἀγάπης ποὺ ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴν ὑπακοὴ στὴν ἀλήθεια ποὺ εἶναι ὁ Θεὸς πατέρας.

Ὅ,τι ἐπιτρέπει τὸ ἐπιτρέπει ἀπὸ ἀγάπη γιὰ τὸ καλὸ μας. Πρέπει νὰ καλλιεργηθῇ τὸ χωράφι γιὰ νὰ δώσῃ καρπὸ. Πρέπει νὰ περάσῃ δοκιμασίες σταυρῶν καὶ πειρασμῶν ὁ ἄνθρωπος γιὰ νὰ φτάσῃ στὴν εὐαισθησία νὰ παίρνῃ δι' ὀλίγων τὰ πολλὰ καὶ ἀπὸ τὸν πόνο τὴν παρηγοριά.

Κάνοντας ὑπομονὴ στὸν ἀγῶνα σου, κατὰ τὴν πιὸ δύσκολη στιγμή ποὺ φτάνεις νὰ λυγίσῃς ἔρχεται καὶ σὲ βρῖσκει. Μένει μαζί σου καὶ σὲ παρηγορεῖ.

Παραξενεύεσαι τότε καὶ λές: "Πόθεν μοι τοῦτο"; Πῶς ἔγινε αὐτὸ σὲ μένα ποὺ ὅλοι μὲ περιφρόνησαν μὲ τὶς θεωρίες τους. Σὲ μένα ποὺ εἶμαι ἄξιος κάθε καταδίκης μὲ τὶς ἁμαρτίες μου. Καὶ ζῆς τὸ γεγονὸς τῆς θείας ἐπισκέψεως καὶ παρακλήσεως. Ζῆς τὸ θαῦμα τῆς θείας παρουσίας. Νοιώθεις τὸ θαῦμα πῶς δημιουργεῖται ὁ κόσμος ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ἀπὸ περίσσευμα ἀγάπης. Πῶς σαρκοῦται ὁ Λόγος καὶ Θεός. Πῶς ἡ ἀνθρώπινη φύσι, ὁ ἄνθρωπος, ἡ Παρθένος Μαρία γεννᾷ τὸν Θεὸ καὶ ἀναδεικνύεται Θεοτόκος.

Αὐτὰ εἶναι ὑπὲρ φύσιν καὶ αἴσθησιν, ἀλλὰ ἔτσι ἐνεργεῖ ὁ Θεός. Καὶ γι' αὐτὰ τὰ θαυμάσια ἔχει πλάσει τὸν ἄνθρωπο.

Ὅλα τὰ μεγάλα γίνονται ἀκόπως, εἶναι δῶρα τοῦ Θεοῦ· δίδονται ἐξαίφνης, χωρὶς νὰ τὸ περιμένῃς, στοὺς ἥρωες τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ὑπομονῆς.

Ζῆς μιὰ ὀλόκληρη ζωὴ πόνων, γιὰ νὰ φτάσῃς σὲ μιὰ στιγμή ποὺ ταυτίζεται μὲ τὴν αἰωνιότητα· μὲ τὴν ἐλευθερία τῆς σωτηρίας.

Σὰν τὸν ληστὴ ποὺ καταλήγει κρεμασμένος πάνω στὸν σταυρὸ νὰ πῇ μιὰ φράσι: "Μνήσθητί μου, Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου". Καὶ μπαίνει αὐθιμερὸν στὸν παράδεισο.

Σὰν τὴν αἰμορροοῦσα τοῦ Εὐαγγελίου ποὺ ὑποφέρει ἐπὶ σειρὰ ἐτῶν. Δὲν βρῖσκει καμμιά παρηγοριὰ καὶ θεραπεία μὲ τὶς ἀνθρώπινες ἐπεμβάσεις. Φτάνει σὸ ἀπροχώρητο. Καταφεύγει στὸν Χριστό. Ἀκουμπᾷ τὸ ἄκρο τοῦ ἱματίου Του. Ἀφήνει σ' Αὐτὸν τὴν ἀπόγνωσι τοῦ πόνου. Καὶ δέχεται τὴν ἴασι τοῦ πάθους. "Παραχρῆμα ἔστη ἡ ρῆσις τοῦ αἵματος" (Λουκ. 8, 44).

Τότε λές: ἄξιζε ὅλος ὁ κόπος, τὰ βάσανα καὶ ἡ ὑπομονὴ μιᾶς ζωῆς γιὰ νὰ ζήσω αὐτὸ τὸ ἄρρητο θαῦμα.

Ὅλη ἡ ἀνθρωπότης εἶναι ἓνας ἄνθρωπος. "Εἷς ἄνθρωπος κατωνομάσθη τὸ πᾶν" (Ἀγ. Γρηγόριος Νύσσης). Ὅλη ἡ ἱστορία μιὰ ζωή, μιὰ πορεία δοκιμασιῶν καὶ πόνου. Εἶναι καιρὸς νὰ δεχθῇ τὸ μήνυμα τῆς ζωῆς, τὸ ἓνα, τὴν ἀποκάλυψι τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ.

Ἡ ζωὴ δὲν εἶναι μιὰ τυφλὴ πορεία ποὺ καταλήγει στὸν θάνατο· ἀλλὰ εἶναι ἓνας δρόμος μὲ πολλοὺς σταυροὺς καὶ ἀπογνώσεις ποὺ καταλήγει στὴν Ἀνάστασι.

Εἶναι δῶρο τοῦ Θεοῦ ἡ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος δημιουργία τοῦ κόσμου. Καὶ εἶναι μεγαλύτερο δῶρο τῆς ἴδιας ἀγάπης ἡ ἐκπλήξι τῆς Ἀναστάσεως ποὺ καταργεῖ τὸν θάνατο καὶ ἐγκαινιάζει τὴν ἀτελεύτητη πορεία ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν.

* * *

Ἡ ζωὴ εἶναι ἐνδιαφέρουσα ἐπειδὴ εἶναι ἐπικίνδυνη καὶ ἀπρόβλεπτη. Συνέχεια ὅλα διακυβεύονται καὶ ὅλα εἶναι σίγουρα μὲ τὴν πίστι καὶ τὴν ἐμπιστοσύνη στὴν ἀγάπη Του.

Συμβαίνουν ἀπρόσμενες ἐκπλήξεις: Οὔτε ὁ μακρυνὸς καὶ ξένος εἶναι ἀποκλεισμένος ἀπὸ τὴ σωτηρία, οὔτε ὁ κοντινὸς καὶ μαθητὴς εἶναι ἐξασφαλισμένος.

Ἕνας ληστής μπαίνει πρῶτος στὸν παράδεισο. Ἕνας μαθητὴς ἀρνεῖται τὸν Διδάσκαλο καὶ ἄλλος τὸν προδίδει. Ἕνας ἐκατόνταρχος πιστεύει. Καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζουσιν καὶ ζητοῦν τὴ σταύρωσι. Ὁ πιὸ σκληρὸς διώκτης γίνεται ὁ μεγαλύτερος Ἀπόστολος. Ὅλα εἶναι καλὰ καὶ ἐνδιαφέροντα γιὰ τὸ ὅλα τὰ ρυθμίζει "ὁ ἐπὶ πάντων Θεός".

Συμπεριφέρεται μὲ στοργὴ στὸν παραστρατημένο καὶ ἐνοχλούμενο ἀπὸ ἀκάθαρτα πνεύματα. Κρίνει αὐστηρὰ τὸν ὑποκριτὴ ποὺ κάνει τὸν δάσκαλο τοῦ νόμου καὶ βασανίζει τὸν κόσμον. Θεραπεύει τοὺς ἀρρώστους. Καλεῖ κοντά του ὅλους τοὺς κουρασμένους καὶ ἀπεγνωσμένους. Πετᾷ ἔξω ἀπὸ τὸ ναὸ τοὺς κολλυβιστὲς καὶ ἀργυραμοιβοὺς ποὺ μεταβάλλουν τὸν οἶκο τοῦ Θεοῦ σὲ οἶκο ἐμπορίου.

Συμβαίνουν παράξενα πράγματα. Συχνὰ αὐτοὶ ποὺ τὸν ἀντιπροσωπεύουν τὸν ἀγνοοῦν. Καὶ αὐτοὶ ποὺ τὸν ἀρνοῦνται τὸν ζητοῦν.

Ἔρχονται ἐξ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν καὶ ἀνακλίνονται μετὰ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ. Καὶ οἱ κατὰ φαντασίαν υἱοὶ τῆς Βασιλείας ἐκβάλλονται εἰς τὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον.

Κάποιοι ποὺ λένε "Κύριε, Κύριε" καὶ παρουσιάζονται ὡς κήρυκες καὶ θαυματουργοὶ θὰ ἀκούσουν (δηλαδή ἀκοῦνε ἀλλὰ δὲν καταλαβαίνουν) "οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς".

Κάποιοι συντηρητικοὶ κηρύττουν ταγκιασμένη θεολογία· ἄλλοι προοδευτικοὶ νερουλιασμένη· καὶ δὲν τὸ καταλαβαίνουν. Ἐνῶ τὴν ἴδια στιγμή ἀθορύβως προχέονται ποταμοὶ τῆς χάριτος ἀπὸ κάποιους πονεμένους, ταπεινοὺς καὶ ἄγνωστους.

Αὐτὸς εἶναι ἀγάπη ἀμετάπτωτη καὶ πάνσοφη. Ἐμεῖς ἐπιπολαιότης ἀδικαιολόγητη καὶ ἐπικίνδυνη. Ἀλλὰ μένει πάντα γιὰ ὅλους μας ἡ ὁδὸς τῆς μετανοίας.

* * *

"Δίδω ἀγωγὴν" σημαίνει ὅτι ξέρω τί εἶναι Θεός, κόσμος, ἄνθρωπος. Ξέρω τί εἶναι τὸ παιδί. Ἀπὸ ποῦ ξεκινᾷ. Ποιὰ εἶναι ἡ φιλοδοξία, ἡ προσδοκία καὶ οἱ δυνατότητές του. Ποιὰ ἐρωτήματα κυφοροῦνται μέσα του καὶ ποιές ἀπαντήσεις δίδονται.

Ὅταν ἐγὼ ποὺ διδάσκω εἶμαι μισερὸς καὶ ἀνεπαρκὴς μὲ μειωμένα ἐνδιαφέροντα καὶ ἐλλιπὴ γνῶσι τοῦ μυστηρίου τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἀνθρώπου, εἶμαι ἀκατάλληλος γιὰ τὸ ἔργο τοῦ παιδαγωγοῦ.

Ὅταν τὸ παιδί εἶναι ἀετὸς τοῦ πνεύματος καὶ ἐγὼ τὸ βλέπω σὰν πουλερικό, γιὰ τὸ κοτέτσι τοῦ συστήματος, νὰ μοῦ δίδῃ αὐγὰ καὶ κρέας γιὰ πούλημα. Τότε ἀγνοῶ καὶ πνίγω τὰ αἰτήματα τοῦ ἀετοῦ ποὺ ἔχει ἄλλους ὀρίζοντες ζωῆς. Πετᾷ σὲ ἄλλα ὕψη. Καὶ φωλιάζει σὲ ἄλλες κορφές. Ἡ Ἐκκλησία γνωρίζει τί εἶναι ἄνθρωπος, ποιὰ ἡ φύσι καὶ ἡ ἀποστολή του.

Δὲν ἀσχολοῦμαι ἀπλῶς μὲ τὸ φαινόμενο θρησκεία. Δὲν ἔχω μπροστὰ μου σπουδαστὲς θρησκευτολογικῶν ἀπασχολήσεων. Ἀλλὰ ἔχω εὐαίσθητα πλάσματα ποὺ θέλουν νὰ ζήσουν.

Ὅφειλω νὰ τοὺς προσφέρω τὴν κατάλληλη τροφή γιὰ νὰ ἀναπτυχθοῦν καὶ τὰ παιχνίδια γιὰ νὰ παίξουν. Δὲν τοὺς ἐκθέτω ὅ,τι κυκλοφορεῖ στὴ θρησκευτικὴ ἀγορὰ γιὰ νὰ διαλέξουν μόνα τους. Ἀπομακρύνω ὅλα τὰ αἰχμηρὰ ἀντικείμενα γιὰ νὰ μὴν κοποῦν παίζοντας καὶ ὅλα τὰ φάρμακα γιὰ νὰ μὴν δηλητηριαστοῦν δοκιμάζοντας.

Τὰ παιδιὰ τῆς ὁποιασδήποτε θρησκευτικῆς παραδόσεως, ὅταν δοῦν καὶ ἀκούσουν τὸν δάσκαλό τους εὐκόλα καὶ ἀπροβλημάτιστα νὰ ἐκθέτῃ μπροστὰ τους ὅλες τὶς θρησκευτικὲς δοξασίες καὶ τὰ σύμβολα· αὐθόρμητα θὰ περιοριστοῦν

στὸν ἑαυτὸν τους, θὰ κλειστοῦν στὴν πίστι τους γιατί θὰ διακρίνουν τὸν κίνδυνο τῆς πνευματικῆς ἀδιαφορίας καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ ἀμοραλισμοῦ. Ὁ δάσκαλός τους δὲν εἶναι παιδαγωγὸς ἀλλὰ μεταπράτης πληροφοριῶν.

Ὅταν παρουσιασθῇ ἡ ἀλήθεια τῆς Ἀγάπης ποὺ θυσιάζεται καὶ τοὺς ἐξασφαλίζει τὴ δυνατότητα τῆς προσωπικῆς ζωῆς καὶ ἐλευθερίας, τότε καθένα παιδί ἀνοίγει αὐθόρμητα τὴν καρδιά του ὅπως ἀνοίγει τὸ ἄνθος τὰ πέταλά του στὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Καὶ ἀρχίζει ἡ ὁμορφιὰ τῆς ζωῆς καὶ τῆς εὐθύνης. Καθένας κρίνεται καὶ κρίνει αὐθόρμητα μέσα του.

Σέβομαι τὴν ἐλευθερία τοῦ ἄλλου σημαίνει ὅτι θυσιάζομαι γιὰ νὰ τὴν ἐξασφαλίσω. Καὶ ὁ ἐλεύθερος ἐν Πνεύματι ἄνθρωπος, ὅπου καὶ ἂν βρίσκεται εἶναι ἓνα μέρος τοῦ ἀληθινοῦ ἑαυτοῦ μας. Ἐν σῶμα καὶ ἐν πνεῦμα ἐσμὲν οἱ πολλοί.

Οὔτε κατεβάζω τὸ μυστήριο τῆς ζωῆς στὴν ἄψυχη πεζότητα τῆς ἀδιαφορίας. Οὔτε ἀγνοῶ τὴ δίψα καὶ τὴν προσδοκία τοῦ νέου ἀνθρώπου γιὰ τὰ θαυμαστὰ καὶ ἀνέφικτα. Ἡ Ἐκκλησία ἀνοίγει τὸ μυστήριο τοῦ κόσμου στὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ. Γιὰ νὰ χαρῇ τὴν ὁμορφιὰ τῆς ζωῆς καὶ τὴν κατάργησι τοῦ θανάτου.

Εἶναι μεγάλη εὐλογία γιὰ ὅλο τὸν κόσμο ὅταν οἱ ὀρθόδοξοι εἴμαστε ἀληθινὰ ὀρθόδοξοι.

* * *

Συμπερασματικά: μὲ τὴν ὀρθόδοξη ἐμπειρία καὶ ζωὴ, τὸ ὁμολογιακὸ μάθημα εἶναι ἀνοικτὸ καὶ ἀπεριόριστο. Τὸ ἀνοικτὸ ἀνθρωπίνως εἶναι τὸ κλειστὸ καὶ ἀνυπόφορο. Ἡ ὁποιαδήποτε ἐλευθερία του δὲν μπορεῖ νὰ βγῇ ἔξω ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς φθορᾶς τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου ποὺ δὲν χωροῦν τὸν ἄνθρωπο.

Θρησκευτικὰ γιὰ ὅλους εἶναι ἡ ἔκπληξις τῆς ἀγάπης, τῆς ταπεινώσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου, ποὺ θεώνει τὸν ἄνθρωπο. Θρησκευτικὰ γιὰ κανένα ἡ βάνανυση ἐπέμβασι τοῦ ἀνθρώπου πάνω στὸν ἄνθρωπο.

Δὲν θὰ τὸ κάνω πιὸ ἀνθρώπινο, κατὰ τὸ λογισμό μου, τὸ μήνυμα τῆς ζωῆς ὅταν παρουσιάζω τὸν Χριστὸ ὅχι ὡς Θεάνθρωπο, ὅπως τὸν πιστεύει ἡ Ἐκκλησία, ἀλλὰ ὡς ἓνα ἀρχηγὸ θρησκείας ἀπὸ τὶς πολλὲς ποὺ ὑπάρχουν.

Καὶ δὲν βοηθῶ κανένα ὅταν λέω ὅτι ἡ Παναγία Μητέρα τοῦ Θεανθρώπου δὲν εἶναι Θεοτόκος ἀλλὰ μιὰ καλὴ γυναῖκα.

Μὲ ἀπλότητα καὶ βεβαιότητα λέγονται τὰ ἄρρητα καὶ βιοῦνται τὰ ἀνέλπιστα: ὁ Θεὸς ἔχει τόσο ἀγάπη ποὺ γίνεται ἄνθρωπος. Καὶ ὁ ἄνθρωπος ἔχει τέτοιες

δυνατότητες, πὺν μπορεῖ νὰ γίνῃ θεὸς κατὰ χάριν. Καὶ ἡ Παναγία Μητέρα Του δὲν εἶναι Χριστοτόκος ἀλλὰ Θεοτόκος, "ἐν ἣ θεωροῦσα ἡ κτίσις ἀγάλλεται". Αὐτὰ λέγονται καὶ βιοῦνται ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Καὶ οὔτε ἐπιβάλλεται διὰ τῆς βίας σὲ κανένα ἡ ἀλήθεια. Οὔτε ἀποκρύπτεται ἀπὸ δειλία τὸ θαῦμα Ἡ ἀλήθεια τῆς σεσαρκωμένης Ἀγάπης δὲν σκοτῶνει οὔτε σταυρώνει κανένα. Ἀλλὰ δέχεται νὰ σταυρωθῇ γιὰ νὰ σώσῃ τοὺς σταυρωτές της.

* * *

Στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ὑπάρχουν δυσκολίες καὶ πειρασμοί. Ὑπάρχει ὁ διάβολος πὺν σπέρνει ζιζάνια μέσα στὸ καλὸ σπέρμα. Πολλοὶ θέλουν νὰ ἀφαιρέσουν τὰ ζιζάνια. Ὁ Κύριος τοῦ ἀγροῦ συμβουλεύει: Καλύτερα μὴν τὰ πειράξετε. Ἀφήστε τα νὰ συναυξάνωνται μέχρι τὴν ὥρα τοῦ θερισμοῦ. Τότε θὰ πῶ στοὺς ἀγγέλους νὰ βγάλουν τὰ ζιζάνια καὶ νὰ τὰ κάψουν.

Ἐμεῖς θέλομε νὰ ξεκαθαρίσωμε τὰ πράγματα ἀμέσως. Ἐκεῖνος πάλι συμβουλεύει: περιμένετε. Μήπως δὲν διακρίνετε ἀκριβῶς πὺν βρίσκεται τὸ κακό. Δὲν διακρίνετε σωστὰ τὴν ἀρρώστια καὶ μαζὶ μὲ τὰ ζιζάνια κάψετε καὶ τὸν ἑαυτόν σας.

Ἐμεῖς ὅμως εἴμαστε σίγουροι γιὰ τὸ ἀλάθητο τῆς διαγνώσεώς μας. Καὶ ἐπεμβαίνομε δυναμικὰ γιὰ νὰ καθαρισθῇ ὁ ἀγρὸς τῆς ἱστορίας.

Καῖμε τὰ ζιζάνια τῶν αἰρετικῶν καὶ ἀπίστων γιὰ νὰ κρατήσωμε καθαρὴ τὴν πίστι.

Καῖμε τὰ μιάσματα τῆς κατώτερης ράτσας γιὰ νὰ διατηρήσωμε καθαρὴ τὴ λευκὴ φυλὴ μας.

Σκοτῶνομε τοὺς ἐκμεταλλευτὲς τοῦ λαοῦ γιὰ νὰ ἐπιβάλωμε τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν ἰσότητα μὲ τὴ βία τῆς ἀποφάσεως καὶ τὴν ἰσχὺ τῆς γροθιάς μας.

Ἀλλὰ δὲν βρίσκεται ἔτσι ἡ λύσις. Ὅλοι εἶναι ἓνα κομμάτι τοῦ ἑαυτοῦ μας. Ὅλοι περιμένουν τὴ σωτηρία. Ὅλοι εἴμαστε ὑπεύθυνοι γιὰ ὅλα.

Ἐνῶ τὸ ψέμα σκοτῶνει τὸν ἄλλον γιὰ νὰ ἐπιβληθῇ ἡ Ἀλήθεια σταυρώνεται γιὰ νὰ σώσῃ τοὺς σταυρωτές της. Ἡ προτροπὴ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι: "Σταυρώθητι καὶ μὴ σταυρώσης. Ἀδικήθητι καὶ μὴ ἀδικήσης". Ὁ τελικὸς σκοπὸς τοῦ θείου θελήματος εἶναι: "πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν".

* * *

Ὅταν ἀνεξάρτητα τῆς δημιουργικῆς τῶν πάντων Ἀλήθειας θέλω νὰ ἐπιβάλλω τὴν ἄποψί μου: ἢ σκοτῶνω τὸν ἄλλον γιὰ νὰ σώσω τὴ θεωρία μου, ἢ σκοτῶνω

τὴν ἀλήθεια (ἐξισώνω τὰ ὑγιῆ με τὰ νοσηρὰ) γὰρ νὰ ζαλίσω τὸν ἄνθρωπο καὶ νὰ πετύχω τὰ σχέδιά μου.

Εἶναι ἀδιάσπαστη ἡ σχέσις ἀλήθειας καὶ ἀγάπης. Δὲν ὑπάρχει ἡ μία χωρὶς τὴν ἄλλη.

Ἡ ἀλήθεια τῆς ἀγάπης δημιουργεῖ τὸν κόσμον. Καὶ ἡ ἀγάπη τῆς ἀλήθειας ἐλευθερώνει τὸν ἄνθρωπο. "Γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς" (Ἰω. 8, 32).

Τὸ ψέμα: εἴτε σκοτώνει τὸν ἄνθρωπο γὰρ νὰ σώσῃ τὴ θεωρία του· εἴτε σκοτώνει τὴν ἀλήθεια -- ἐξισώνει τὴ φενάκη με τὴν πραγματικότητα -- γὰρ νὰ ἀκυρώσῃ τὴν ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀλήθεια εἶναι ἡ ἀγάπη ποὺ θυσιάζεται γὰρ νὰ σώσῃ τὸν ἄνθρωπο, τὸν ἀδύνατο καὶ ἀδικαιολόγητο.

Ψέμα εἶναι ἡ βάνανυση ἐπέμβασι ποὺ ἐπιβάλλεται διὰ τῆς βίας. Κλείνει τὸν ἄνθρωπο στὴν καταδίκη τῆς συμφορᾶς. Καὶ τὴν ὀνομάζει θρησκεία, ἐὰν ὁ αὐτουργός της παριστάνῃ τὸν προφήτη ἢ δημοκρατία ἐὰν παῖξῃ τὸ ρόλο τοῦ πολιτικοῦ ἡγέτη.

Ἀλλὰ ἡ βανανυσότης τοῦ πείσματος βασιλεύει ἀλλ' οὐκ αἰωνίζει. Βασανίζει μόνο μέσα στὴν ἱστορία τὸν ἄνθρωπο.

Ὁ χρόνος περνᾷ. Ἡ μανία σβήνει. Ἡ γροθιά λειώνει. Τὰ θύματα μένουν. Καὶ μέσα στίς οἰμωγὰς τοῦ πόνου καὶ τοὺς ποταμοὺς τῶν αἱμάτων ποὺ χύνουμε, βλέπομε ἥρεμα ἡ ἴδια ἀλήθεια τῆς Ἀγάπης νὰ παρουσιάζεται ἀλώβητη καὶ νὰ μᾶς περιμένῃ. . .

* * *

Καὶ ὅλοι ἐὰν ἐπαναστατήσωμε γὰρ νὰ ἀντικαταστήσωμε τὸν Ἕνα δημιουργὸ τοῦ παντὸς καὶ νὰ διορθώσωμε τὸ ἔργο Του, δὲν πετυχαίνομε τίποτε πέρα ἀπὸ συμφορὰς γὰρ τὸν κόσμον.

Καὶ ὅλοι μόνοι μας ἐὰν ἀποφασίσωμε νὰ Τὸν βοηθήσωμε με τὸ λογισμό μας, πάλι στὸ κενὸ δουλεύομε.

Ὅταν με δέος συνειδητοποιήσωμε τὴν ἱερότητα τῆς ζωῆς καὶ τὴν παντοκρατορία τῆς Ἀγάπης, συνερχόμεθα ἐν μετανοίᾳ. Ταπεινούμεθα εὐγνώμονα καὶ εὐχαριστοῦμε συνεσταλμένοι.

Ζητοῦμε νὰ γίνεταί τὸ θέλημά Του καὶ ἐγκεντριζόμαστε στὴν καλλιέλαιο τῆς ζωῆς. Γίνονται παντοδύναμοι οἱ ἀδύνατοι. Αὐτοὶ εἶναι εὐλογία γὰρ ὅλους, γιατί ὅλοι εἴμαστε ἕνα.

Ἡ ἀποκαταδοκία τῶν ἐθνῶν καὶ ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆς θείας βουλήσεως εἶναι: ἵνα πάντες ᾗσι.

Ἀπὸ ἀγάπῃ πρὸς τὶς εὐαίσθητες ψυχές, ὅπου γῆς, ποὺ πονοῦν καὶ διψοῦν τὴν ἀλήθεια τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀπὸ σεβασμὸ πρὸς αὐτοὺς ποὺ πολτοποιήθηκαν - καὶ πολτοποιοῦνται - ἀπὸ τοὺς ὀλοκληρωτισμοὺς τοῦ ψεύδους, εἶναι καλὸ νὰ σεβαστοῦμε τὴν ἀγιότητα τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου ὅπως τὴν ἔπλασε ὁ Θεός.